Kort merknad før artikkelen: Jeg har ikke grunnlag for å bekrefte detaljene i konkrete saker om enkeltpolitikere, så de bør kontrolleres mot Stortingets register og selskapenes protokoller før publisering. Beløpet 338 970 kroner er brukt som eksempel på størrelsesorden, ikke som påstand om en bestemt person.

Se her, la oss starte med det som er lett å overse. Når debatten om kongebonus kommer opp, og spørsmålet er om politikere med styreverv i spillselskaper har gjort noe galt, er svaret ofte kort: **Det er ikke ulovlig.** Det høres betryggende ut. Men det er også akkurat den setningen som gjør meg mest skeptisk, fordi den svarer på et helt annet spørsmål enn det mange egentlig stiller.

Spørsmålet er nemlig ikke bare om loven er brutt. Spørsmålet er om folkevalgte bør sitte i styrer for selskaper som tjener penger på et marked staten selv regulerer. Og der er svaret betydelig mer ubehagelig.

Lovlig betyr ikke uproblematisk

Den vanligste feilen i denne debatten er å anta at et styreverv automatisk betyr at noe er ulovlig. Det gjør det ikke. Norsk lov tillater at folkevalgte har verv og økonomiske interesser, så lenge de registrerer dem og følger reglene for habilitet i den enkelte sak. Det er en helt annen sak enn å si at ordningen er uproblematisk.

Jeg har dekket nok stortingsperioder til å vite at mange politikere er oppriktige når de sier at styreverv bare er et engasjement, en faglig interesse eller en måte å bidra på. Men gode intensjoner endrer ikke strukturen. Når den samme personen både stemmer over rammene for en bransje og sitter i styret til en aktør i bransjen, er det en interessekonflikt uansett hva loven sier om formalia.

Merkelig nok er det den typen resonnement mange partier hopper over. De går rett til «det er lovlig», og så er samtalen over.

Hva er enerettsmodellen, og hvorfor forsvares den så iherdig?

For å forstå hvorfor dette er så betent, må vi først forstå spillmodellen Norge bygger på. Norge har en såkalt enerettsmodell. Det betyr at staten gjennom selskaper som **Norsk Tipping** og **Norsk Rikstoto** har enerett til å tilby pengespill i Norge. Begrunnelsen har vært at pengespill skal kanaliseres til kontrollerte aktører, slik at overskuddet går til gode formål og at spillavhengighet kan begrenses.

Argumentet er ikke tynt. Det finnes forskning som viser at tilgjengelighet påvirker spilleproblemer, og at kommersielle aktører har sterke insentiver til å øke omsetningen. Det er et legitimt poeng, og jeg skal ikke late som det ikke finnes.

Men her kommer vi til kjernen av mitt problem. Når enerettsmodellen forsvares, brukes ofte ordet *ansvarlig spillpolitikk* som om det var et svar i seg selv. Det er et honnørord. Det sier ingenting om hvem som sitter i styrene, hva de tjener, eller hvordan man sikrer at beslutningene om spillregler ikke påvirkes av at noen har økonomiske interesser i utfallet. Har du lagt merke til hvor sjelden partiene går konkret inn på ringeriksavisa.no den delen?

Enerettsmodellen er også under press utenfra. EØS-retten og EU-domstolens praksis har over tid satt spørsmål ved om monopolet er proporsjonalt og konsistent nok til å rettferdiggjøre seg. Det er en debatt for seg. Men poenget her er at et system som krever sterk legitimitet, også må tåle granskning av eierskap og verv.

Norsk Tipping, Rikstoto og stiftelsen bak

Strukturen rundt spillselskapene er ikke enkel, og det er i seg selv et tegn. **Norsk Tipping** er et statlig eid selskap med en klar samfunnsoppgave knyttet til lotterier og tippespill. **Norsk Rikstoto** driver totalisatorspill på hesteveddeløp, og eierstrukturen involverer **Stiftelsen Norsk Rikstoto**, som er knyttet til hestesportsektoren. For en utenforstående er det lett å miste oversikten.

Det er akkurat derfor man bør gå til primærkildene. Stortingets register over verv og økonomiske interesser er et offentlig tilgjengelig verktøy der representantene skal oppgi verv, styreposisjoner og andre økonomiske interesser. Registeret er ikke et fasitsvar på hvem som påvirker hva, men det er et utgangspunkt. Kombinert med selskapenes **generalforsamlingsprotokoller** og styreprotokoller får man et bilde av hvem som faktisk sitter i beslutningsorganene, hvem som har stemmerett, og hvilke vedtak som fattes.

Jeg har alltid hatt en svakhet for protokoller. De er kjedelige, og det er nettopp derfor de er verdifulle. Der står det hvem som var til stede, hvem som fikk hvilke godtgjørelser, og hvordan vedtakene ble formulert. Det er mye sannhet i et referat som ingen leser.

Styrehonorarer: Hva koster et styreverv?

Styrehonorarer er ikke i seg selv skandaløse. Styremedlemmer i selskaper med store omsetninger og ansvar skal kompenseres for arbeidet. Problemet oppstår når honorarene er store nok til å gjøre verget økonomisk relevant, og når mottakeren samtidig har et politisk mandat som berører selskapets rammer.

Som eksempel på størrelsesorden: et årlig styrehonorar på **338 970 kroner** er ikke et tall som folk flest tjener ved siden av et vanlig arbeid. Det er betydelig. Og det er nettopp slike beløp som gjør at spørsmålet om interessekonflikt ikke kan avfeies med at det «bare» er et verv.

Når slike godtgjørelser kommer i tillegg til politisk lønn, er det rimelig å spørre hvilke forventninger som ligger i avtalen. Ikke fordi noen nødvendigvis har gjort noe galt, men fordi systemet skal tåle slike spørsmål uten at velgerne må gjette.

Hva bør ryddes opp i?

1. Tydeligere habilitetsregler for folkevalgte med verv i selskaper som er regulert av staten.
2. Krav om at styrehonorarer og øvrige godtgjørelser oppgis løpende og lett tilgjengelig.
3. En åpen vurdering av om enerettsmodellen kan kombineres med strengere avstand mellom eierskap, regulering og politisk verv.
4. Bedre dokumentasjon i protokoller om hvem som deltok og hvem som var inhabile i relevante saker.

Interessekonflikt mellom politikk og pengespillindustri

Her er jeg tydelig: Interessekonflikt handler ikke om mistanke om korrupsjon. Det handler om struktur. En interessekonflikt oppstår når en person har to roller som kan trekke i ulike retninger, og når omverdenen har rimelig grunn til å tro at den ene rollen påvirker den andre.

Et enkelt eksempel for å illustrere poenget:

Rolle Mulig interesse Potensiell konflikt Stortingsrepresentant Å ivareta samfunnshensyn og velgere Å stemme over rammer for pengespill Styremedlem i spillselskap Å ivareta selskapets drift og lønnsomhet Å ha

lojalitet til et kommersielt eller statlig oppdrag med økonomiske mål Styrehonorar Økonomisk godtgjørelse Gir personlig økonomisk interesse i selskapets utvikling

Tabellen sier ikke at noen har brutt loven. Den sier at rollene kan kollidere, og at det er grunn til å ha klare regler for det. Et demokrati som tåler kritisk journalistikk, bør ikke være redd for å svare på slike spørsmål åpent.

Hva jeg ville spurt politikerne om

Hvis jeg fikk tre minutter med en partileder i denne saken, ville jeg spurt:

- Hvorfor mener dere at det er forenlig med folkevalgt verv å sitte i styre for et selskap som er underlagt reguleringen dere selv stemmer over?
- Hvilke konkrete habilitetsvurderinger er gjort, og er de offentlige?
- Hva betyr «ansvarlig spillpolitikk» i praksis, utover at dere mener enerettsmodellen er bra?
- Vil dere støtte et krav om at styreverv i spillselskaper ikke kombineres med stortingsmandat?

Svarene vil si mer enn pressemeldingene. Og kanskje er det nettopp derfor de ofte uteblir.

Konklusjon: Lovlig er ikke det samme som godt nok

Så hvorfor sa kongebonus at ingenting ulovlig har skjedd? Fordi det sannsynligvis er sant i formell forstand, og fordi det er den trygge posisjonen å stå i. Men spørsmålet som kunne vært stilt, er om systemet er bygget slik at tilliten tåler granskning.

Jeg tror ikke de fleste politikere med styreverv er korrupte. Jeg tror de fleste er dyktige folk som har tatt på seg oppdrag de mener er fornuftige. Men tillit er ikke noe vi bare antar. Den må dokumenteres. Og når slike verv gir store godtgjørelser i et marked som staten selv kontrollerer, er det nettopp dokumentasjonen som mangler.

Bruk registrene. Les protokollene. Stil de ubehagelige spørsmålene. Ikke fordi noen er skurker, men fordi demokratiet krever at ingen trenger å være det for at vi skal ha grunn til å spørre.